

Válasz a „Szerződések tipizálása – atipikus szerződések” című MTA-doktori értekezés bírálataira

„Thought is biographical. For behind every great work lies the person, in all complexity and contradiction.”¹

„Szerződések tipizálása – atipikus szerződések” című munkánk a XXI. század eleji magyar szerződési jogról készített pillanatfelvétel: egy adott gazdasági és társadalmi közeg szerződéseinek a szerződéstípusok perspektívájából kidolgozott, jogdogmatikai és joggyakorlati alapokon nyugvó, koherens rendszer kialakítására alkalmas, értelmezési koordinátáit adja meg egyrészt generális szinten (valamennyi szerződéstípus befogadását lehetővé tevő szisztéma révén), másrészt különleges szinten, az atipikus szerződések csoportjának sok szempontú elemzésével, harmadrészt speciális szinten, a timeshare-modellek értékelésével és a timesharing-szerződés statikájának és dinamikájának analízisével.

Változó világunkban jól észlelhetően minden halad az összetettebb, bonyolultabb és differenciáltabb formációk² felé: egyszerre van(nak) jelen globális³ és fragmentált világrendszer(ek),⁴ univerzális és partikuláris szabályozások.⁵ A jog (és így a magánjog) organikus fejlődéséhez tartozik a jog mögött meghúzódó érdekekre és szükségletekre reflektálás, a társadalmi és gazdasági viszonyok változásának lekövetése, ehhez pedig a szerződési jog sokféle változatos lehetőséget kínál.⁶

A szerződési jog komplexitását és flexibilitását, valamint a különféle társadalmi, gazdasági és technikai-technológiai igények kielégítésére való alkalmasságát számos olyan elmélet

¹ G. GILMORE *The Death of Contract*. Ohio State University, Columbus, 1995., XI.

² H. BEALE – B. FAUVARQUE-CASSON – J. RUTGERS – S. VOGENAUER *Cases, Materials and Text on Contract Law*. Hart Publishing, Oxford – London – New York – New Delhi – Sydney, 2019., 23.: „... multiplicity of actors and of contracts is an increasing phenomenon in our digitalised society. Complexity is everywhere.”

³ Lásd például: SZALAVETZ Andrea *Digitális átalakulás és a feldolgozóipari értékláncok új szereplői. Külgazdaság*, 2021/1-2., 137-149.

⁴ Lásd például: VAKHAL Péter *Magyar kis- és középvállalkozások a globális értékláncokban. Külgazdaság*, 2020/5-6., 30-59.

⁵ Lásd például: ZŐDI Zsolt *A robottanácsadók jogi problémái: hogyan szabályozzuk a robotokat? Állam- és Jogtudomány*, 2020/4., 108-128.

⁶ GILMORE i.m. 7.: „... contract – as abstract relationship – law acted as a residual category, its content determined mainly what law did in other respects affecting economic behavior.”

(megközelítés) jelzi, amelyek a szerződések új szempontú feldolgozását kínálják. A teljesség igénye nélkül felvillantva néhány ide tartozó teóriát:

- a szerződések áttekintése alkotmányos és emberi jogi megközelítésből;⁷
- ebből levezetve a magán- és családi étellel kapcsolatos kontraktusokat (intimate contracts);⁸
- a szerződési jogi és tulajdonjogi eszmék összekapcsolása révén, létező szerződések sajátos jellegzetességeinek feltárása;⁹
- a „digitális szerződéstípus” kifejezés tartalommal való megtöltése;¹⁰
- szerződések különböző jellegű összekapcsolódásának (komplex kontraktusok) minősítése.¹¹

Ebből a perspektívából nézve disszertációnk a hagyományokból induló új viszonyulást és terminológiát, valamint összetett szemléletet kínáló, rendszerező jellegű munka.

„Theory is important. Theory helps us understand our world, stimulates additional hypotheses, and offers a framework for less theoretical thinking.”¹²

*

A doktori mű elkészítése során alkalmaztunk interdiszciplináris, jogösszehasonlító, történeti, logikai, nyelvtani és dogmatikai módszereket, végeztünk extrapolálást, teleologikus interpretációt, fogalomalkotást és fogalomhasználatot, jogszabály- és joggyakorlatelemzést, értelmezést, rendszerezést, összevetést és elkülönítést, megfogalmaztunk de lege lata és de lege ferenda gondolatokat. Kutatásunk részét képezte nemcsak a nyomtatott formában elérhető

⁷ C. von BAR Contract Law and Human Dignity. Second Ole Lando Memorial Lecture, 2020/9., https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/News_page/2020/Second_Ole_Lando_Memorial_Lecture_September_2020_Christian_von_Bar.pdf, letöltés ideje: 2020. 10. 05.; BEALE et al. i.m. 14-17.; T. GUTMANN Some Preliminary Remarks on a Liberal Theory of Contract. *Law and Contemporary Problems*, 2013/2., 39-55.

⁸ H. COLLINS The Vanishing Freedom to Choose a Contractual Partner. *Law and Contemporary Problems*, 2013/2., 71-88.; H. DAGAN *Intimate Contracts and Choice Theory* című a Society of European Contract Law 2021. 06. 18-19-ei madridi konferenciáján (Family and Person in Contracting in Europe) elhangzott előadása és ahhoz kiadott tanulmánya: „Intimate contracts include not only agreements between intimate partners – either spouses or cohabitants – but also voluntary undertakings which involve only the legal rights or obligations that apply to intimate partners absent such an opt out; premarital agreement, marital agreement, separation agreement and cohabitation agreement.” 1., 9.

⁹ J. F. HOFFMANN Contract Law Theory and the Concept of ‘Ownership’. *European Review of Contract Law*, 2021/2., 142-156.: különösen az ingatlanbérlet, a lízing, a licencszerződés és a trust kapcsán.

¹⁰ M. WENDLAND Sonderprivatrecht für Digitale Güter, Die neue Europäische Digitale Inhalte Richtlinie als Baustein eines Digitalen Vertragsrechts für Europa. *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, 2019/2., 191-230.; L. KÄHLER Contract-Management Duties as a New Regulatory Device. *Law and Contemporary Problems*, 2013/2., 89-103.; Beale et al. i.m. 20.; G. RESTA *Personal identity and European contract law* című a Society of European Contract Law 2021. 06. 18-19-ei madridi konferenciáján (Family and Person in Contracting in Europe) elhangzott előadása.

¹¹ M. AMSTUTZ Contract Collisions: an Evolutionary Perspective on Contractual Network. *Law and Contemporary Problems*, 2013/2., 169-189.; Beale et al. i.m. 24.

¹² GILMORE i.m. 7.: R. A. Hillmannt idézve.

joganyagok feldolgozása, hanem az elektronikus adatbázisok használata is. Sor került primer adatgyűjtésre kérdőíves felmérés keretében: 2018 áprilisa és júniusa között a Kúria 9 polgári ügyszakos bírāja közül 7 vett részt a felmérésben. Az ügyvédi hivatásrend körében nem végeztünk sem adatgyűjtést, sem kérdőíves feltárást,¹³ elismerve azt, hogy a gondolat felmerült bennünk, azonban elvetettük: egyrészt a Fuglinszky Ádám által is megállapítottak miatt (ez többszemélyes és többéves kutatási projektet¹⁴ igényelne az adminisztratív és anyagi feltételek biztosítása mellett is), másrészt a felhasznált rengeteg bírósági döntésből¹⁵ és saját tapasztalatunkból (lévén szintén az ügyvédi kamara tagja) azt szűrtük le, hogy a szerződésszerkesztő ügyvédek többsége (tisztelet a kivételnek) ügyfeleik megállapodásának elkészítésekor nem a szerződés tipizálására és nem az atipikus szerződések korrekt felismerésére és kezelésére helyezi a hangsúlyt.

Saját többdimenziós szerződési klasszifikációnk kiindulópontjának (a szerződéstipizálások alapvonásai bemutatásának) szántuk csak a hagyományosan elfogadott szerződési kategóriák felvillantását. Először a külföldi jogrendszerek általánossá vált szerződéscsoportosításait az európai jogcsaládok (common law, romanista és germán) sorrendjében ismertettük. Elismerve azt, hogy napjainkra a jogcsaládok felbomlóban vannak:¹⁶ a jogcsalád mérvadó képviselőjének szerződési joga már nem automatikus mintaadó a jogcsalád többi tagjának szerződési rendszere számára, azonban a nóvum jelleg éppen az eltérésben, a jogcsaládon belüli divergenciában érhető tetten. A magyar szerződési jog szempontjából a posztoszocialista országok szerződéseket rendszerező szempontjait is fontosnak tartottuk megvizsgálni: a közös történelmi, társadalmi és gazdasági „kitérő” közös szerződéstipizálási támpontokhoz vezet-e. A hagyományosan elfogadott európai szerződési klasszifikációk feldolgozásának kiegyensúlyozatlanságát az adja, hogy nem minden ország kapcsán fértünk hozzá általunk értett nyelveken a szakirodalomhoz, és amelyeknél hozzájutottunk megfelelő színvonalú szakanyagokhoz, azoknál a materiák időbelisége, mennyisége és mélysége eltérő volt. Az európai jogokban tetten érhető jogügylet- és szerződéstípus-csoportosításokkal párhuzamba vontuk a magyar magánjogi szakirodalom kategorizálásait, majd az atipikus szerződéseket is befogadó kontraktuális csoportosítások ismertetésénél az előző metodikához hasonlóan jártunk el. Sem az A) részben, „A szerződések tipizálása”, sem a B) részben, „Atipikus szerződések – Total plan” nem tértünk ki más

¹³ Fuglinszky Ádám észrevétele és kérdése az alkalmazott módszertan kapcsán, 2.

¹⁴ Fuglinszky Ádám által használt kifejezés, law in action a projekt elnevezése is lehetne, melynek keretében feltérképezhetők lennének az ügyvédi gyakorlat szerződéses megoldásai és azon tények, motivációk is, hogy mely szerződéses kötelekmből lett jogvita és miért.

¹⁵ Lásd: MTA-doktori disszertáció 285-301.

¹⁶ T. KADNER-GRAZIANO – BÓKA János *Összehasonlító szerződési jog*. Complex, Budapest, 2010., 36.

kontinensek magánjogára (például Kína,¹⁷ Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália),¹⁸ az első rész fókusza az európai szerződés-kategorizálásokra irányul, megtartva a tartalmi és logikai koherenciát, anélkül, hogy különböző magánjogi szerződési rendszerek eltérő fejlődésének és különböző jellemzőinek bemutatása¹⁹ messzire vinné optikánkat és szétfeszítené a mű struktúráját;²⁰ a második rész a szerződés-kategorizálásunk egyetlen csoportjának, az atipikus szerződéseknek a magyar magánjogi összefoglalása. Viszont a C) részben („A timeshare és a timesharing-szerződés”) globálisan is értékeltük a vizsgált jogintézményt, egyrészt a timeshare mint (gazdasági, jogi, informatikai etc.) világjelenség okán, másrészt a kontinenseken átívelő jogi problémák és megoldásaik/megoldási kísérleteik folytán.²¹

Igaza van Fuglinszky Ádámnak²² abban, hogy az A) rész III. és IV. fejezetbeli szerződéstípusizálási rendszerek ismertetését követő szintetizáló következtetéseink nem mélyelemzések, csak elemzések: megállapításaink megfogalmazásakor jogösszehasonlító összevetésre szorítkoztunk, nem vizsgáltuk a jogon túli (gazdasági, társadalmi, technikai-technológiai), a jogpolitikai és a jogtörténeti okokat. Azért tettünk így, mert neves és tekintélyes – holt és élő – elődök (lásd 19. lábjegyzet) ezt monografikusan, a hiányolt szempontok mentén is feldolgozták; továbbá valamennyi vizsgált külföldi szerződés-csoportosítás miértjének felkutatása, analizálása és megírása egy újabb doktori mű elkészítését jelenthetné (ugyancsak a magyar szerződéstípusizálás-történet esetén);²³ valamint a részleteiben minél kevésbé ismert politikai-gazdasági-társadalmi-jogi rendszerek ok-okozati összefüggéseinek néhány jogintézményre koncentráló feltárása veszélyeket hordoz magában;²⁴ ezen kívül úgy látjuk, hogy univerzális megközelítési szempont (a szerződés alanyai tekintetében) még csak található a jogrendszerek szerződéstípusokra tagolásainál, azonban univerzális következtetések (azonos

¹⁷ Kuriózumként felvillantva az MTA-doktori disszertáció 209. lábjegyzetében, 33.

¹⁸ Sándor István kérdése, 3.

¹⁹ Ennek megkerülhetetlen támpontjaiként szolgáló művek: EÖRSI Gyula *Összehasonlító polgári jog (Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útjai)*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975., 633.; VÉKÁS Lajos *A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 156.; *Összehasonlító jogtörténet*. Szerk.: FÖLDI A., ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016., 673.; HAMZA Gábor *Jogösszehasonlítás és antikvitás*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985., 362.; HAMZA Gábor *Az európai magánjog fejlődése*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002., 362.

²⁰ Amellett, hogy az EU joga folytán az európai szerződési tér is kihívásokkal teli, lásd: A. von BOGDANOV *A nemzeti jogtudomány az európai jogi térségben: kiáltvány*. In: *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. Szerk.: JAKAB A. – MENYHÁRD A., hvgorac, Budapest, 2015., 811-823.

²¹ Lásd: MTA-doktori disszertáció C) I., II. és V. fejezetek.

²² Fuglinszky Ádám észrevétele, 4.

²³ Fuglinszky Ádám alkérdésére (4.) válaszolva: Szladits Károly „az atipikus szerződéseket vagy egy alaptípus különös fájának (pl.: zsbárusi szerződés), vagy a típusoktól elütő ügyleteknek (pl.: tarifaszerződés) tekintette.” In: *Atipikus szerződések*. Szerk.: PAPP T., Opten, Budapest, 2015., 33.

²⁴ Objektivitás megteremtésének nehézsége, csörlátás, erőltetett magyarázatok, szubjektív interpretáció dominánsá válása etc.

szerződés-halmazok) nem; és végül többségében az ezredforduló környéki és utáni külföldi szakirodalmat vettük alapul, mert a XXI. századi szerződési keretrendszerekhez viszonyítva (pillanatfelvétel és bevezető alapozás a paradigmaváltáshoz) építettük fel a saját kontraktus-rendszerezésünket, mintegy az „olvasztótégely” jelleget hangsúlyozandó.

*

Szerződéstipizálási rendszerünk alapstruktúrájának egyik kategorizálása a magánjogi és a közjogi kontraktusok közötti különbségtétel.²⁵ MTA-doktori disszertációnk 34-37. oldalain ismertetjük a közjog – magánjog dualitás megítélését, oda-vissza lengő ingaként valamennyi magyar szakirodalmi és joggyakorlati megközelítés (ingaállapot) létezik: elválasztás (egyik végpont), komplexitás (középpont)²⁶ és kibékítés/összevonás/átfedés (másik végpont). Véleményünk szerint ebben az eldöntetlen jogágakbeli viszonyulásban, viszonyításban – többek között²⁷ – megkerülhetetlen a közigazgatási szerződés megítélésének, minősítésének és besorolásának problematikája. Míg az angol common law ezt a szerződési jogi elhatárolást és a közigazgatási szerződés fogalmkörét nem ismeri, addig a német, a francia, a holland, az osztrák és a lengyel jogrendszer szigorúan megkülönbözteti a köz- és magánjogot és tartalommal tölti meg a közigazgatási szerződés kategóriáját.²⁸

A magyar közjogi és magánjogi szakirodalmi álláspontok a közigazgatási szerződés kapcsán távol esnek egymástól, és a kérdés tisztázását nehezíti még a közjogi nézetek heterogenitása és megosztottsága. A magyar bírói gyakorlat alapvetően közjogi jogszabályokra,²⁹

²⁵ Vörös Imre kérdése az elválasztásra és a vagyonnevelési szerződésre vonatkozóan, 4.; Fuglinszky Ádám kérdése a vegyes jogági megállapodások árnyalásáról és a Verwaltungsprivatrechtet érintően, 6.; Sándor István a MTA-doktori disszertáció megállapításaival való egyetértése, 4.

²⁶ Lásd: szerződések közjogiasodása és a közjog szerződésedése.

²⁷ Meglátásunk szerint hasonlóan komplikált a közjogi jogi személy jogintézménye; lásd: PAPP Tekla *A közjogi jogi személyről*. In: *Lábady Tamás emlékkönyv*, Szerk.: LANDI B. – KOLTAY A. – MENYHÁRD A., Wolters Kluwer, Budapest, 2019., 197-206.

²⁸ BEALE et al. 189-199.; J. OEHLBOECK – I. GERSTNER *The Austrian legal system: a brief overview*. <https://www.nyulawglobal.org/globalex/Austria.html>, letöltés ideje: 2021. 01. 12.; *Green paper an optimal vision of the Civil Code of the Republic of Poland* (Szerk.: Z. RADVANSKI, Ministry of Justice 2006) <https://www.ejcl.org/112/greenbookfinal-2.pdf>, letöltése ideje: 2021. 01. 12.; A. W. MEWETT *The theory of government contracts*, *McGill Law Journal*, 1959/4., 222-246.; VÁRHOMOKI-MOLNÁR Márta *A közigazgatás szerződéseinek típusai az Európai Unióban és Franciaországban*. In: *Jogi tanulmányok*, ELTE ÁJTK doktori iskoláinak III. konferenciája, ELTE, Budapest, 2012., 423-435.

²⁹ 2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról és ágazati jogi normák; BDT 2021. 4335.: Önkormányzatok közötti, területész átadásáról szóló megállapodás nem minősül közigazgatási szerződésnek, ha azt a szerződés megkötésekor hatályos jogszabályok nem minősítették annak és nem közfeladat ellátására kötötték, ezért az e szerződésből eredő jogviták elbírálása nem közigazgatási, hanem polgári bíróság hatáskörébe tartozik. Nem érinti a szerződés minősítését az sem, ha megkötését követően hatályba lépő jogszabály területész átadása esetén közigazgatási szerződés megkötését írja elő.

alkotmánybírósági határozatokra,³⁰ valamint korábbi kúriai ítéletekre³¹ támaszkodva manőverez a közigazgatás kontraktusaiból származó jogviták eldöntésénél, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényt (Ptk.) a szubszidiaritás elve³² alapján alkalmazva. A vonatkozó judikatúra kapcsán két megállapítás egyértelműen tehető: a bírói döntésekben nincs nyoma szakirodalom segítségül hívásának, és expressis verbis elfogadják a vegyes jogági jellegű szerződések létezését.³³

Ha a MTA-doktori disszertációban feldolgozott vegyes jogági kontraktusokat elhelyezzük egy skálán, akkor véleményünk szerint a közbeszerzési, a közszolgáltatási és a támogatási szerződések valahol a skála középpontján találhatóak, a „túlsúlyos” közjogi normaanyag miatt.³⁴ Az általunk nem említett vagyonekezelési szerződést a közjogi szabályozás dominanciája mellett, éppen a közvetett tárgyának (nemzeti vagyon) közjogi kötöttsége okán a vegyes jogági kontraktusok között a skála középpontja és a közjogi végpont között félútra tesszük.³⁵ A sor folytatható még például a közraktári szerződéssel,³⁶ amelyet nem érint közjogi szabályok tömkelege, ezért, és alaptípusa sajátos letétként való kezelése okán, a skála középpontja és a magánjogi végpont közé tesszük.

A munkánkban a közigazgatási szerződés kapcsán részletezett anomáliák megoldása, vagy erre való világos és határozott törekvés az anyagunk lezárása óta eltelt 3 évben sem körvonalazható, azonban a közjogi megállapodások köre csak bővül.³⁷ Megállapításainkat, Harmathy Attila időtálló véleményével³⁸ való egyezésünket és következtetéseinket, nemcsak a MTA-doktori disszertációban kifejtettekre, hanem a fentiekre tekintettel is fenntartjuk.

³⁰ 3385/2018. AB határozat; 10/2019. AB határozat

³¹ BDT 2021. 4327.; EBH 2010. 2237. és BH 2019. 227.

³² BH 2021. 140.: felsőoktatási hallgatói képzési szerződés kapcsán.

³³ BH 2020. 381.; BDT 2021. 4327.

³⁴ PAPP Tekla A közbeszerzési szerződés tipizálása. *Közbeszerzési Értesítő Plusz*, 2020/2., 47-58.; PAPP Tekla A támogatási szerződés. In: *Atipikus szerződések*, Szerk.: PAPP T., Opten, Budapest, 2015., 550-561.; AUER Ádám A közszolgáltatási szerződés. In: *Atipikus szerződések*, Szerk.: PAPP T., Opten, Budapest, 2015., 530-549.; 10/2019. AB határozat; BH 2021. 151.

³⁵ A vagyonekezelési szerződésről részletesen lásd: DÜL János A vagyonekezelési szerződés fogalmáról. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2019/4. 46-79.

³⁶ HARSÁNYI Gyöngyi A logisztika és a kereskedelmi jog intézményeinek kapcsolódási pontjai a közraktározási jogviszony körében. *Jogtudományi Közlemény*, 2013/4., 203-208.; KOVÁCS László Néhány változás a letéti szerződések szabályozásában. *Céghírnök*, 2018/3., 4-5.; 1996. évi XLVIII. törvény a közraktározásról III. fejezet

³⁷ Például a 2020. évi XXIV. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény módosításáról 15/J. § (2) A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala és a videómegosztóplatform-szolgáltatók szakmai önszabályozó szervezeteivel kötött együttműködési megállapodás közizgazgatási szerződés.

³⁸ "... nem látjuk szükségesnek önálló jogi kategória (közizgazgatási szerződés) megalkotását, nem tartjuk indokoltnak minden vagyoni elemmel rendelkező jogviszonynak a polgári jogba való vonását, de azt sem, hogy az államigazgatási jogi vonatkozások miatt eltűnjenek a polgári jogi jellegű elemek. ... Nézetünk szerint az olyan megoldások szolgálják a leginkább a gyakorlati igényeket, amelyek mérlegelik az adott esetsorozatban jelen levő államigazgatási és polgári jogi jellegű elemek súlyát és szerepét, és ennek megfelelően adnak több vagy kevesebb

Fuglinszky Ádámiban a Verwaltungsprivatrecht alternatív magánjogként való magyarországi adaptálásával kapcsolatban felmerült kérdéseken és gondolatokon mi is vívódtunk, és nemcsak a közigazgatási szerződéshez kapcsolódó, hanem a közjogi jogi személy tematikájú kutatásaink vonatkozásában (lásd 25. lábjegyzet) is arra jutottunk, hogy ez lenne a „rengetegből kivezető ösvény”. Az „ösvény kitaposása” azonban újabb és többéves kutatást igényel, és ehhez több mint 1000 oldalas német szakanyagok³⁹ adnak mankókat.

*

Szerződéstipizálási rendszerünk alapstruktúráját a magánjogi szerződéseken belül kötelmi jogi és nem kötelmi jogi szerződésekre bontottuk tovább. A nem kötelmi jogi szerződések között a társasági szerződésre és a családjogi szerződésekre térünk ki, utalva a nem tisztán magánjogi jellegű jogágak (agrárjog és munkajog) szerződési tendenciáira is. Az alkategória elnevezése, akceptálva Sándor István észrevételét,⁴⁰ átgondolható. Annyiban érezzük a nem kötelmi jogi szerződés kifejezést pontosabbnak, hogy mind a társasági szerződés, mind a családjogi szerződések vonatkozásában a szakirodalom⁴¹ döntően így kezeli ezeket, továbbá a szerződések közös szabályai (létesítés, érvényesség, hatályosság, teljesítés, szerződésszegés, megszűnés) alkalmazásának alig jut szerep.⁴²

teret az egyes jogágakba tartozó szabályoknak.” In: HARMATHY Attila *Szerződés, közigazgatás, gazdaságirányítás*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983., 195

³⁹ Például U. STELKENS *Verwaltungsprivatrecht, Zur Privatrechtsbindung der Verwaltung, deren Reichweite und Konsequenzen*, Schriften zum Öffentlichen Recht, Band 994, Duncker & Humblot, Berlin, 2020., 1321.

⁴⁰ 4.: nem kötelmi helyett kötelmi jogon kívüli.

⁴¹ NOVOTNI Zoltán A kodifikált társasági jog, mint a magyar polgári jog megújulásának eszköze. *Jogtudományi Közöny*, 1989/2., 65-73.; MISKOLCZI BODNÁR Péter A társasági szerződés sajátosságai a Ptk-ban szabályozott szerződésekhez képest. *Gazdaság és Jog*, 2001/7-8., 27-37.; AUER Ádám – BAKOS Kitti – BUZÁSI Barnabás – FARKAS Csaba – NÓTÁRI Tamás – PAPP Tekla *Társasági jog*. Szerk.: PAPP T., Lectum Kiadó, Budapest, 2011., 54-106.; *Társasági jogi lexikon*. Szerk.: DÚL János – LEHOCZKI Zóra Zsófia – PAPP Tekla – VERESS Emőd, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019., 266-268.; H. FLEISCHER – K. HORN *Berühmte Gesellschaftsverträge unter dem Brennglas: Das Standard Oil Trust Agreement von 1882. Research Paper Series*, No. 19/12., 508-543.; FAZAKAS Zoltán József A társasági szerződés, mint szerződés. *Iustum Aequum Salutare*, 2020/3., 63-105.; BARZÓ Tímea *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium, Budapest, 2017., 63-67., 178-203.; DAGAN i.m. 14., 15., 21.; C. G. BEILFUSS *Agreements in European Family Law – the findings, theoretical assessments and proposals of the commission on European Family Law (CEFL)* című a Society of European Contract Law 2021. 06. 18-19-ei madridi konferenciáján (Family and Person in Contracting in Europe) elhangzott előadása: „matrimonial property agreements should be distinguished from other contracts (context: emotional dependency and trust, influence of other family members, constantly changing circumstances etc.)”; FÖLDI i.m. 458.: „a szerződés nemcsak a kötelmi joghoz tartozó fogalom.”

⁴² MTA-doktori disszertáció 46-48.

Az agrárjogi szakirodalomban feltűnő önálló jogági szerződési kategória, és a munkajogi szakirodalmi álláspontokban⁴³ megjelenő Ptk.-ba illesztés igényeit „akkor látjuk megalapozottnak, hogyha a szerződés statikus és dinamikus jellemzőiben túlnyomórészt eltérést (nemcsak egy-két kritériumban), illetve egyezőséget mutatnak a Ptk. Hatodik Könyvében szabályozott egyes szerződésekhez képest”⁴⁴ konklúzióban azt kívántuk hangsúlyozni, hogy a „sokféle átmenetet nem szükséges és nem is célszerű kodifikálni”.⁴⁵

*

Szerződéstipizálási rendszerünk alapstruktúrájában a kötelmi szerződéseken belüli további tagolás a nevesített és nevesítetlen kontraktusokra történt, a nevesített alcsoporton belül tipikus és atipikus szerződéseket megkülönböztetve. A szerződési szabadság⁴⁶ elvébe tartozó szerződési tartalomalakítás szabadságának keretében érvényesül a típuszabadság.⁴⁷ Ennek kapcsán lényeges kérdés: mi a tipikus szerződés a magyar magánjogban, amihez képest minősíthető egy másik megállapodás atipikusnak?⁴⁸ Sándor István bírálatában⁴⁹ az ókori görög jogtól indulva a római jogi szerződési rendszer változásain, a középkori glosszátorok munkáján és a természetjogászok tevékenységén keresztül eljutva Szladits Károly gondolataiig, magabiztosan foglalja össze a szerződéstípusok kialakulását és fejlődésük alakulását,⁵⁰ leszűrve a tipikusság támpontjait:⁵¹ a szabályozás helye (Ptk.), a mindennapi életben előforduló gyakoriság és a római jogi hagyományok (szolgáltatás jellege: dare, facere, praestare, és a visszterhesség megléte) alapján való intézményesülés. Ahhoz, hogy eldönthessük, terhel-e bennünket mulasztás a tipikus szerződési kategória nem kellő részletességű körülírása kapcsán,

⁴³ Ugyanakkor vannak nagyon innovatív szerződési jogi elemzések is a munkajogi szakirodalomban, lásd: relational contract theory in: KISS György *A foglalkoztatás rugalmassága és a munkavállalói jogállás védelme (Egy lehetséges megközelítés a munkajogviszony tartalmának vizsgálatához)*. Wolters Kluwer, Budapest, 2020.

⁴⁴ MTA-doktori disszertáció 48-49.

⁴⁵ Fuglinszky Ádám kapcsolódó kérdése, kijelentése, 7.

⁴⁶ BDT 2021. 4298.: „A felek szabadon dönthetik el, hogy akarnak-e szerződést kötni, és kivel, milyen típusú, illetve tartalmú megállapodást kötnek. Ez a szabadságuk bírói ítélettel és általános jelleggel nem korlátozható.”

⁴⁷ A szerződéstípusok fejlődésének történetére lásd Vékás Lajos alapvető és megkerülhetetlen munkáját (A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai); VÉKÁS Lajos *A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban*. In: *Az új Ptk. első 5 éve*, Szerk.: GÁRDOS-OROSZ F. – MENYHÁRD A., Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, 2019., 24-25.

⁴⁸ Sándor István kérdése, 4.

⁴⁹ 5-6.

⁵⁰ Ehhez lásd még: MARTON Géza *A római magánjog elemeinek tankönyve, Institúciók*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1963.; EÖRSI (1975) i.m. 232-233., 312.; BRÓSZ Róbert – PÓLAY Elemér *Római jog*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986.; MOLNÁR Imre – JAKAB Éva *Római jog*. Leges, Szeged, 2004.; FÖLDI András – HAMZA Gábor *A római jog története és institúciói*. Oktatási Hivatal, Budapest, 2020.; HAMZA Gábor *A magyar magánjog (polgári jog) kodifikációja és a római jogi hagyomány*. In: *Studia in honorem Lajos Vékás*, Szerk.: LAMM V. – SAJÓ A., hvgorac, Budapest, 2019.

⁵¹ 6-8.

még egyszer végeztünk egy kutatást a II. világháború utáni kapcsolódó szakirodalomban, ami a következő eredményre vezetett:

- már a régi Ptk. hatályba lépése előtt a szabályozás döntő szempont volt: amikre „tüzetesebb szabályozás alakult ki”;⁵²
- a Ptk. a tipikus szerződések kerete, helye;⁵³
- a római jogi hagyományokon intézményesült kontraktusok a tipikusak;⁵⁴
- Sándor István bírálatában megadott szempontok szintetizálása;⁵⁵ MTA-doktori disszertációmban is ez utóbbi megközelítés jelenik meg.⁵⁶ Így a tipikus szerződések kategorizálásánál éppen addig jutottunk el, amíg mások is, még ha nem is erre a szerződésfajtára koncentráltunk. A tipikus szerződések csoportjának további vizsgálata nagyon konzekvensen rögzített és betartott kutatási módszerek mentén egy másik több résztvevős, hatalmas kutatási projekt lehet.⁵⁷ A bírói gyakorlat – ahogy erre a MTA-doktori munkánkban is kitértünk⁵⁸ - a Ptk.-beli kontraktusokat tekinti tipikusnak, ezek a magyar judikatúra viszonyulási pontjai.⁵⁹

⁵² NIZSALOVSZKY Endre – KAUSER Lipót *Polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat, Budapest, 1955., 3.

⁵³ VILÁGHY Miklós – EÖRSI Gyula *Magyar polgári jog*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1965., 9.; EÖRSI Gyula – KEMENES Béla – SÁRÁNDI Imre – VILÁGHY Miklós *Kötelmi jog, Különös rész (Egyes szerződésfajták)*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1991., 6.; *Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Szerk.: NOVOTNI Z., Nemzeti Tankönyvkiadó, Miskolc, 1992., 8.; *Egyes szerződések és az értékpapírok joga I*. Szerk.: NOVOTNI Z., Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 1993., 9.; *Szerződési alaptípusok*. Szerk.: BÍRÓ Gy., Novotni Kiadó, Miskolc, 1998., 13.; LUKÁCS Mónika – SÁNDOR István – SZÚCS Brigitta *Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben*. hvgorac, Budapest, 2003., 15.; *Előadásvázlatok a kötelmi jog különös részéből*. Szerk.: SÁNDOR I., Patrocinium, Budapest, 2011., 15.; FUGLINSZKY Ádám – TÓKEY Balázs *Szerződési jog, Különös rész*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018., 28.; *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Szerk.: VÉKÁS L. – GÁRDOS P., Wolters Kluwer, Budapest, 2014., 1386.: „a tipikus élethelyzeteket szem előtt tartva”; EÖRSI Gyula *A gazdaságirányítás reformja és a polgári jog*. In: *Eörsi Gyula Emlékkönyv 2018*, Szerk.: VEREBICS J., Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó kft., Budapest, 2018., 192.: „A Ptk. nem rovargyűjtemény, amelyben gombostűre kell szűrni, meg kell határozni lehetőleg az összes rovarfajtát, különösen a csodabogarakat. Azt is lehetne mondani, hogy a Ptk. a rovargyűjtemény ellentéte: csak a legközönségesebb, leggyakoribb, legtípusabb szerződésfajtákat leltározza, a jogilag legalapvetőbbeket és a gyakorlatban legfontosabbakat, és ezeket nem túlságosan részletekbe menően.”

⁵⁴ *Szerződések a népgazdaságban*. Tanulmánykötet 16., Igazságügyi Minisztérium Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványai, Sorozatszerk.: CSALÓTZKY Gy., Kötetszerk.: NAGY M., Budapest, 1986., 21., 34.; NOCHTA Tibor – KOVÁCS Bálint – Nemessányi Zoltán *Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2008. 13.

⁵⁵ VÉKÁS (1977) i.m. 20., 21., 25., 31., 33-34., 62., 73-76., 82.; EÖRSI Gyula *Kötelmi jog, Általános rész*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987., 43-44.; VÉKÁS Lajos *Szerződési jog, Általános rész*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016., 34.; PAPP (2015) i.m. 29., 37.

⁵⁶ 9., 43-44.

⁵⁷ EÖRSI et al. (1991) i.m. „Ez idő szerint még nem egyértelműen tisztázott a szerződésfajták csoportosítása kérdése”, érteve ezt a Ptk.-beliekre, 9.

⁵⁸ 80-82.

⁵⁹ Kúria Pfv. 22.239/2017/8.; BH 2018. 192.; BDT 2019. 4031.

A tipikus – atipikus dichotómia értelmezési tartománya (kodifikációs, tartalmi, univerzális támpontok)⁶⁰ közül az első kettőre térünk ki munkánkban,⁶¹ univerzális szempontokat nem sikerült azonosítanunk.⁶²

„A jogtételnek van két ellensége. Az egyik csak bosszantja a jogászt, de a másik halálos és üdvös. A bosszantó ellenség a rendkívüli, atipikus tényállás, amely az élet felleltározhatatlan sokszínűségéből adódik, és a summum ius, summa iniuria méltatlankodását váltja ki, mert ha egy tipikus tényállásra szabott jogszabályt egy atipikus tényállásra alkalmaznak, furcsa eredmény állhat elő.... Csakhogy a változás nem egyszer éppen abban nyilvánul meg, hogy egyszerre elszaporodnak az addig elszórtan jelentkezett atipikus tényállások, a véletlenszerű előfordulásból törvényszerű lesz. A jogászok kezdetben az atipikus tényálláson csóválják a fejüket, később már a túlhaladott jogszabályon. A rendkívüli, atipikus tényálláshoz való eseti adaptáció alig észrevehetően megy át a változásokhoz való állandó adaptációba...”⁶³ Eörsi Gyula ezen meglátását és Vékás Lajos szerződéstípusok fejlődését (a funkcióváltások okait is feltárva) analizáló következtetéseit⁶⁴ figyelembe véve azonosítottunk be egy típusváltási tendenciát: a de facto innominát szerződésfajtáktól indulva a nevesített tipikus szerződés csoport irányába.⁶⁵ Az ideális,⁶⁶ organikus szerződésfajta-evolúció ez lenne,⁶⁷ azonban ahogy azt Sándor István is bírálataiban⁶⁸ - velünk egyezően -,⁶⁹ a bizalmi vagyonkezelési szerződést példának hozva, megállapítja a szerves fejlődés hiányát. Új szerződéstípus megjelenéséhez a gazdasági-társadalmi-technológiai etc. viszonyok megváltozásán túl az is szükségeltetik, hogy az éppen rendelkezésre álló, tipikus szerződési paletta a jogi reflexió kialakításához elégtelen legyen. Az új szerződéstípus egyrészt a felek szerződési szabadságon nyugvó kontraktus formálási tevékenységében (és az abból származó jogvitákban), másrészt a már meglévő, de nem elegendő szerződési eszközökre és a szerződő partnerek egymás közötti új jogviszonyait szabályozó megállapodásokra támaszkodva, a felek közötti méltányos egyensúlyi helyzetet

⁶⁰ Fuglinszky Ádám felvetései, 5.

⁶¹ MTA-doktori disszertáció 50-52.

⁶² MTA-doktori disszertáció 28-32.: az atipikus szerződéseket befogadó kontraktuális csoportosítások.

⁶³ EÖRSI Gyula *A jogfejlődés útjai a polgári jogban*. In: *Eörsi Gyula Emlékkönyv 2018*, Szerk.: VEREBICS J., Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó kft., Budapest, 2018., 232.

⁶⁴ VÉKÁS (1977) i.m. 21., 33-34., 62., 73-74., 82.

⁶⁵ MTA-doktori disszertáció 61.

⁶⁶ *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Szerk.: GELLÉRT Gy., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998., 1069.: „...az egyes szerződésfajták a társadalmi – gazdasági viszonyoknak, a felmerülő szükségességnek megfelelően alakulnak ki, s ezért változásnak vannak kitéve. Lehetséges, hogy valamely szerződésfajta körébe tartozó szerződések meghatározott csoportjában bizonyos jellegzetességek olyan súllyal kerülnek előtérbe, hogy ez végül is – a ténylegesen jelentkező szükséglet nyomása alatt – önállósulásra vezet...”

⁶⁷ Fuglinszky Ádám kérdése, 7.

⁶⁸ 8.

⁶⁹ MTA-doktori disszertáció 61.

biztosító bírói jogalkalmazásban érhető tetten. Úgy véljük, hogy napjainkban a szerződésfajta-váltásnál a jogalkotói szándék a legdominánsabb mind európai uniós, mind nemzeti szinten,⁷⁰ azonban a jogalkotói szándék mozgatórugói (gyengébb fél érdekei védelmének, vagy a felek spontán jogi helyzetekbe való belecsúszásának akceptálása)⁷¹ csak ritkán és nagy nehézségek árán feltárhatók, és alapvetően az abszolút, a legapróbb részletekig lehatoló, matematikai objektivitás nélkül. Éppen emiatt a tipikus és atipikus szerződések kategóriáit egyforma egyenszilárdságúnak tekintjük:⁷² mindkettő egyformán kitett a jogalkotás hektikusságának,⁷³ mindkettőbe kerülnek be⁷⁴ és mindkettőből kerülnek ki nevesített szerződések, és a fentebb említett római jogi hagyományokon nyugvó szempontok (szolgáltatás jellege, visszterhesség megléte) egyre inkább elvesztik szerepüket:⁷⁵ mindkét szerződés csoport kontraktusainak közvetlen és közvetett tárgyai nagyon heterogének.

Sándor István bírálatában⁷⁶ felveti az „új típusú”, vagy a „Ptk.-n kívüli szerződések” kifejezések használatát az „atipikus” megjelölés helyett, ehhez idézi Vékás Lajos intelmét, amit mi is szem előtt tartottunk és munkánk A) része mottójául adtuk. Nem tudjuk, hogy van-e tökéletes kifejezés, azonban a felvetett két javaslat egy-egy viszonyulási pontot hordoz csak magában (időbeliség, szabályozás helye), körvonalaik és csoporttartalmuk – a kialakított szerződési struktúránk szempontjából kezelhetetlenebbül – elmosódottabb és meghatározhatatlanabb, valamint az atipikus kifejezéssel szemben a köztudatban, a joggyakorlatban és a szerződési jogi elméletben sem túl nagy gyakorisággal felmerülők. Viszont az „új típusú” kifejezés kapcsán felhívjuk a figyelmet az utóbbi pár évben megjelent, és megfogható tartalommal megtöltött

⁷⁰ VÉKÁS Lajos A Polgári Törvénykönyv első hét évről. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/3., 101-112.

⁷¹ Fuglinszky Ádám kérdései, 7-8.

⁷² Vörös Imre kérdése, 3.

⁷³ Lásd: az új Ptk. hatálybalépése óta bekövetkezett módosításait.

⁷⁴ Ptk.: bizalmi vagyonezelési szerződés – atipikusok: merchandising-szerződés és egészségügyi kezelési szerződés (MTA-doktori disszertáció 52.); Ptk.: szállítási szerződés – atipikusok: megjósolható tendenciaként a pénzügyi lízing

⁷⁵ Utalás erre a MTA-doktori disszertációban, 49-50.

⁷⁶ 8., 10.

használatára: a digitális tartalomszolgáltató szerződések⁷⁷ csoportját⁷⁸ kezdik így nevezni;⁷⁹ elhatárolva ettől az ún. smart contract-eket (amiket alapvetően nem tekintenek szerződésnek).⁸⁰ A digitális tartalomszolgáltató szerződések kiinduló és kialakulási pontja a távollévők között kötött megállapodások, és annak idővel önállósult altípusa az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő szerződések.⁸¹ Vörös Imre⁸² és Fuglinszky Ádám⁸³ bírálatukban felvetik, hogy elégséges differentia specifica-val rendelkeznek-e a távollévők között és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések a tipikus szerződésekhez képest. Véleményünk szerint igen, mert a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Kormányrendelet mindkét szerződés közvetlen tárgyaként a szolgáltatásnyújtást is fogalmi ismérvként kezeli (szinte felmérhetetlen variábilis lehetőséget teremtve a Ptk.-ban nem szabályozott szolgáltatási jellegű szerződések létesítésére), ezen kívül a szerződési statika (például közvetlen és közvetett tárgyak, tartalom: felek jogai és kötelezettségei) mellett a szerződési dinamika számos pontján (szerződéskötést megelőző együttműködési, azon belül tájékoztatási kötelezettség, szerződés létrehozása, szerződésszegés és szerződésmegszűnés, elszámolás) eltéréseket⁸⁴ rögzít a kormányrendelet a szerződések Ptk.-beli közös szabályaihoz képest; és alkalmazási körük a technikai-technológiai fejlődéssel csak bővíthet...⁸⁵

⁷⁷ 373/2021. (VI. 30.) Kormányrendelet a fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól; 2019/770/EU irányelv a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól; 2019/771/EU irányelv az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről; 2019/1150/EU rendelet az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról; VEKÁS Lajos Az uniós fogyasztói szerződési jog megújítása és az új irányelvek átültetése. Magyar Jog, 2021/2., 65-75.

⁷⁸ BEALE et al. i.m. 20.: „new types of contracts”; M. WENDLAND Sonderprivatrecht für Digitale Güter, Die neue Europäische Digitale Inhalte Richtlinie als Baustein eines Digitalen Vertragsrechts für Europa. *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, 2019/2., 191-230.: eines neuen, eigenen Vertragstyp”.

⁷⁹ WENDLAND i.m. 195. és 210.: a német bírói gyakorlatot és szakirodalmat felhasználva arra jut, hogy e szerződés csoport minősítése még nem eldöntött: „typengemischter (miet-, werk- und dienstvertragliche Elemente) oder atypischer, ... oder Verträge sui generis;” tehát a még kiforratlan szerződéskategória illethető az „új típusú” jelzővel.

⁸⁰ BEALE et al. i.m. 24.: „Smart contracts are not 'contracts', but computer protocols intended to facilitate, verify or enforce the performance of a contract.... computerised transaction protocol.”

⁸¹ C-62/19.; C-641/19.

⁸² 4.

⁸³ 9.

⁸⁴ Ehhez lásd: PAPP (2015) i.m. 108-122., 160-173.

⁸⁵ Már csak az Európai Unió jogához való igazodás miatt is, ehhez lásd a hivatkozott kormányrendelet 2021. január 1-jétől hatályos rendelkezéseit: 33. § Ez a rendelet a fogyasztók jogairól, a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2011. október 25-i 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálja. 33/A. § A 9. § (1) bekezdés e) pontja és 11. § (1) bekezdés m), n) pontja az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2019. május 20-i (EU) 2019/771 európai parlamenti és tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálja. 34. § A 2. § i) pontja az utazási csomagokról és az utazási szolgáltatásösszetésekről, valamint a 2006/2004/EK

Fuglinszky Ádám bírálatában⁸⁶ felveti a multilevel marketing értékesítési rendszer mögött meghúzódó szerződéses háttér vizsgálatának szükségességét és kontraktuális besorolásának igényét. A bírálói elvárásnak eleget téve beléptünk egy MLM-rendszerbe,⁸⁷ hogy lehetőségünk legyen közvetlen információszerzésre: ún. szabályzathoz hozzá is jutottunk, azonban – mivel anyagilag minimális áldozatot hoztunk csak,⁸⁸ és hálózatépítésbe sem kezdtünk – kedvezmény- és hálózati szintet nem értünk el, így a bónuszokon alapuló kvalifikáció rendszeren belüli következményeit⁸⁹ nem tudtuk vizsgálni. Így a következő megállapításaink és az abból leszűrt szerződéstipizálás erős fenntartásokkal kezelendők, mert minimális közvetlen saját tapasztalatra és internetes forrásokra hagyatkozhattunk csak⁹⁰ egyetlen aspektusú (szerződéses háttér) kutakodásunknál, ám ez kiinduló pontul szolgálhat egy globális jelenség - amely egyszerre eladásösztönző rendszer, értékesítési forma, speciális kereskedelmi technika és sajátos üzleti vállalkozás - további kutatásának.

Az MLM-rendszer egy közvetlen értékesítést takar, amelynél a termékforgalmazó személyesen keresi meg a vevőt (nemcsak fogyasztó lehet) és az eladott termékek értéke alapján ő és a szisztémában fölé épülő szintek hálózati tagjai plusz jövedelemre (jutalékra) tesznek szert.⁹¹ A jutalékok fajtaszámának és összegének mértéke azon múlik, hogy a vevők közül hányat sikerül a hálózatba beléptetni (értékesítési tevékenységre rávenni), és azok közül melyik tud alhálózatot kiépíteni. Így egy cég termékeinek forgalmazására kiépülő MLM-rendszer a termékforgalmazók alá tartozó al-, al-al-... forgalmazók hálóból minden alrendszerében piramisszerűen összekapcsolódó láncolat, a piramis tetején a cég által kijelölt személyek (volt termékforgalmazó/céges alkalmazott/cég képviselője) foglalkozik az

rendelet és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, továbbá a 90/314/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló irányelvnek való megfelelést szolgálja.

⁸⁶ 8.

⁸⁷ Biocom International (Europe) AG

⁸⁸ A rendszerbe való belépéshez és a regisztrációhoz szükséges minimum értékben vásároltunk csak.

⁸⁹ Például nem váltunk „képzett üzletkötőké” sem, és nem készítettünk „karriertervet” sem.

⁹⁰ Biocom International (Europe) AG működési és etikai szabályzata; https://hu.wikipedia.org/wiki/Multi-level_marketing, letöltés ideje: 2021. 07. 19.; https://hu.wikipedia.org/wiki/A_multi-level_marketing_kritikája, letöltés ideje: 2021. 07. 19.; https://www.gvh.hu/fogyasztoknak/gondolja-vegig-higgadtan/a_piramis-veszelyei, letöltés ideje: 2021. 07. 19.; <https://ifigroup.hu/az-mlm-legnagyobb-igazsagai>, letöltés ideje: 2021. 07. 19.

⁹¹ A hálózatos működés és értékesítés előnyeiről, kockázatsökkentő szerepéről, marketingeszköz jellegéről, a bizalom hatásmechanizmusáról és az online hálózatépítésről lásd: MITEV Ariel – BAUER András – GÁTI Mirkó A személyes értékesítők hálózatépítési tevékenysége. *Közgazdasági Szemle*, 2019/1., 95-113.

üzlet/vállalkozás/rendszer működtetésével és növelésével. A jogszerű MLM-rendszer és a Ponzi-séma (pilótajáték) között csak nagyon szűk mezsgye húzódik meg.⁹²

A Biocomnál eszközölt regisztráció után kapott írásbeli tájékoztatás szerint egyszerre törzsvásárlói, termékforgalmazói és hálózati tagi pozícióba kerültünk, amelybe természetes és jogi személy egyaránt kerülhet. Amennyiben egy év alatt egy minimum pontértékű vásárlás sem lesz hozzánk rendelve (amit magunknak, vagy más - a hálózatunk tagjaként - nekünk bonyolít le), az említett pozícióink automatikusan megszűnnek, a regisztrációkkal együtt. A rendszer tagjai a cégnek nem az alkalmazottai, nem a képviselői, és mindenki csak a cég weboldalán rendelheti meg a termékeket, termékminta és raktározási lehetőség nincs, viszont rengeteg versenytilalmi és a cég felelősségét kizáró szabály van.

Az eddigiekből arra jutottunk, hogy adásvételi, közvetítői, csoportépítési organikus, távollévők közötti, elektronikus kereskedelmi, üzlethelyiségen kívüli kontraktusok elemei jelennek meg ebben a sémában. Ezek alapján nem atipikusnak véljük, hanem egy típuskombinációs (tipikus és atipikus szerződések komponenseiből összerakódó), komplex szerződési képződménynek, amely a hálózati multilaterális kontraktuális viszonyrendszerek közé sorolható.⁹³

*

Fuglinszky Ádám bírálatában⁹⁴ a komplex szerződések kapcsán felteszi azt a kérdést, hogy a jelenségnek technikai vagy érdemi kihatása van-e. A multilaterális kontraktuális kapcsolatok észlelése az ezredfordulót megelőző másfél évtizedben már szórványosan megjelent,⁹⁵ azonban részletes feltérképezésük alapvetően a XXI. században kezdődött meg, és a jogi problémák konkretizálása⁹⁶ pedig mostani folyamat, amely egyelőre inkább a kérdések feltevésénél tart és nem a megoldások nyújtásánál.

⁹² Lásd: az Amway-jel szembeni, az Amerikai Szövetségi Kereskedelmi Bizottság által kezdeményezett per és a fentebb hivatkozott GVH-honlap.

⁹³ Felmerült még bennünk a vertikális disztribúció kifejezés is, azonban ez az összes észlelt elemet nem fedi le.

⁹⁴ 8.

⁹⁵ EÖRSI Gyula *Kötelmi jog, Általános rész*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987., 43-44.: szerződés-komplexumok kialakulása („különböző jogágazatok intézményeit kapcsolja össze egy meghatározott cél szolgálatában”, például a fogyasztóvédelemben) és szerződési komplexitás (például adásvétel és hitel összefonódása révén, a közjogi behatás és a szerződések nemzetköziesedése miatt); VÉKÁS (2016) i.m. 19.: „...a gazdasági folyamatok egyre komplexebbé válnak, és lebonyolításukhoz gyakran szerződések láncolatára van szükség.”, 68.: „Összetettebb szerződésekben (például egy nagyberuházás esetében) a szolgáltatások (a szerződésben vállalt magatartások) komplex hálózata szerepel.”; VÁRHOMOKI-MOLNÁR i.m. 429-430.: *contrats globaux* a francia közigazgatás új finanszírozási megoldásaira.

⁹⁶ Például BEALE et al. i.m. 24.: *shared liability* kérdése a komplex szerződések alanyainál.

A MTA-doktori disszertációnk 70-71. oldalain felvázolt anomáliák tovább bonyolódnak: tovább növekszik az egyre nehezebben megfogható tartalmú kifejezések használata⁹⁷ és az eleve kaotikus kategorizálások egymástól való elhatárolása is egyre nehezebb.

A komplex szerződések jogi jelenségének „lecsapódása” már megfigyelhető hazai és külföldi jogszabályokban,⁹⁸ és a magyar judikatúrában is:

- utazási csomag esetén részleges érvénytelenség alkalmazása;⁹⁹
- komplex vegyes szerződések egyes tartalmi elemeinek szétválaszthatatlansága;¹⁰⁰
- szerződéses láncolatnál az érvénytelenség megállapításához és konzekvenciájának levonásához valamennyi érintett fél perben állása és a láncolatot alkotó valamennyi szerződés érvénytelenségének megállapítása szükséges;¹⁰¹
- anyagi jogi és eljárásjogi „együtthatások” megállapítása.¹⁰²

A fentebb és a MTA-doktori munkánkban írtak alapján úgy véljük, az összetett szerződéseknek érdemi kihatásuk van, és továbbra is fenntartjuk meglátásunkat: „... az egyszerű kapcsolt szerződések és a szerződésegyüttesek részletes elemzése nyithatja meg az utat a bonyolultabb multilaterális szerződési kategóriák tisztán jogi szempontú dogmatikájának és módszertanának kidolgozásához, mivel ezeknél az egymással összefüggő szerződések sorsa közös, azonos.”

*

MTA-doktori disszertációnk B részének („Atipikus szerződések – Total plan”) elején határoztuk meg az atipikus szerződésekkel kapcsolatos viszonyítási pontokat, ezek közül az egyik a jogalkotói viszonyulás feltárása az atipikus szerződésekkel kapcsolatban. Ennek kapcsán Sándor István bírálóiban¹⁰³ nem ért egyet azzal, hogy a franchise-, a faktoring- és a

⁹⁷ BEALE et al. i.m. 24.: „interconnected contracts”, „contractual and extra-contractual relations”; TAKÓ Dalma A többoldalú nemzetközi szerződések megjelenése és a szerződések jogának fejlődésére gyakorolt hatásuk. *Közjogi Szemle*, 2020/2., 61-62.: „plurilaterális szerződések”; TAKÓ Dalma Plurilaterális nemzetközi szerződések a Kereskedelmi Világszervezet rendszerében. *Külgazdaság*, 2021/3-4., 104-122.; M. AMSTUTZ Contract Collisions: an Evolutionary Perspective on Contractual Network. *Law and Contemporary Problems*, 2013/2., 169-189.: heterarchic and network logic of contractual relationship, contractual coupling agreement; SÁRKÖZY Tamás Választottbírói helytállás – felelősség, különös tekintettel a választottbírói ítéletek érvénytelenítésére. *Gazdaság és Jog*, 2019/7-8., 20-22.: választottbírói szerződések összekapcsolt halmaza.

⁹⁸ Lásd: MTA-doktori disszertáció 66.; Szlovák kereskedelmi törvénykönyv 751. §: több, kölcsönösen összefüggő szerződés.

⁹⁹ BH 2021. 106.

¹⁰⁰ BH 2019. 76.

¹⁰¹ ÍH 2018. 79.

¹⁰² Anyagi jogi együtthatás: BH 2018. 224.: Két összefüggő ügylet együtthatása is megvalósíthat fedezetelvonást; Eljárásjogi együtthatás: BDT 2018. 84.: Azonos ingatlanra (fogyasztási helyre) kötött több önálló közszolgáltatási szerződésből eredő díjtartozások érvényesítésére előterjesztett tárgyi keresethalmaz.

¹⁰³ 9-10.

lízingszerződéseket „ab ovo” atipikusnak minősítjük, emellett felhívja a figyelmet számos tipikus szerződés részleges Ptk.-beli és inkább Ptk.-n kívüli szabályozottságára, és a kodifikálásukkal kapcsolatos kritikánkat sem osztja. Ha még nem sikerült is a legszerencsésebben e három szerződés atipikus kontraktusok között való taglalásának indokolása, nem minősítjük ab ovo atipikusnak őket: mindhárom esetben hangsúlyosan (a címben is jelölve) a Ptk.-n kívüli variációikat elemezzük az atipikus szerződések kibontásánál.¹⁰⁴ Ezen három szerződés Ptk.-n kívüli szabályozottságáról megállapítható, hogy a franchise-szerződésre nincs hatályos Ptk.-n kívüli norma, a faktoring- és a lízingszerződésekre vonatkozóan pedig nemzetközi egyezmény törvényi szintű implementációja valósult meg;¹⁰⁵ ez utóbbiak esetében a vonatkozó törvények nem a nemzeti szerződési jogra fókuszálnak és az érintett kontraktusok leggyakoribb magyarországi altípusai sem jelennek meg bennük. Úgy véljük, hogy a Ptk.-n kívüli normatív háttér ezen három szerződés kapcsán határozottan hiányosabb és szegényesebb, mint a bírálónk által példaként felhozott Ptk.-beli megállapodásoknál. Teljesen megértjük és elfogadjuk, hogy Sándor István nem osztja az említett szerződések kodifikációjával kapcsolatos kritikánkat, de bátorodunk a MTA-doktori disszertációnkban megfogalmazottakat fenntartani;¹⁰⁶ mire alapozzuk ezt?:

- azok véleményére, akik álláspontjára a saját gondolataink megfogalmazása során támaszkodtunk;¹⁰⁷
- bírálónk többségének vélekedésére, akik közül Vörös Imre inkább a kritikai élt és az alpont terjedelmét kifogásolja, a tartalmat nem, Fuglinszky Ádám pedig alapvetően osztja az észrevételeinket;
- a Szakértői Javaslatra,¹⁰⁸ amely azt állapította meg ezekről a szerződésekről, hogy kezelhetők a létező szerződési szabályokkal és nincs a tipizáláshoz szükséges egységes ügyleti tartalmuk,¹⁰⁹ és talán a Szakértői Javaslat közzététele és a Ptk. hatályba lépése között eltelt 6 év sem olyan távlat, amely alatt a típusalkotó mag kialakult volna;

¹⁰⁴ MTA-doktori disszertáció 132-135., 137-144., 147-156., 158-166.

¹⁰⁵ UNIDROIT 1988. május 28-ai ottawai egyezménye a nemzetközi követelésvételről – 1997. évi LXXXV. törvény a nemzetközi követelésvételről; UNIDROIT 1988. május 28-ai ottawai egyezmény a nemzetközi pénzügyi lízingről – 1997. évi LXXXVI. törvény a nemzetközi pénzügyi lízingről

¹⁰⁶ 86-92.

¹⁰⁷ Lásd: MTA-doktori disszertáció lábjegyzetek 612-670.

¹⁰⁸ *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Szerk.: VÉKÁS I., Complex, Budapest, 2008., 865.

¹⁰⁹ Erről lásd: MTA-doktori disszertáció 83.

- a Ptk.-kommentárookra, amelyek kritikát fogalmaznak meg,¹¹⁰ és amelyek magyarázataikban részletesen kitérnek a Ptk.-n kívüli (és attól eltérő), élő joggyakorlatra.¹¹¹

Fuglinszky Ádám kérdésére röviden válaszolva¹¹² úgy gondoljuk - ha egyáltalán ezen kontraktusok Ptk.-ba felvétele indokolt -, hogy nem kellett volna másik szerződéssel összevontan¹¹³ kodifikálni ezeket, hanem mindegyiket külön fejezetben önálló típusként, a vállalkozási és megbízási típusú szerződésekhez hasonlóan, alfajtaik kidolgozásával együtt.

*

A bírói gyakorlat atipikus szerződésekhez való viszonyulására vonatkozóan¹¹⁴ több aspektusból diagnosztizáltuk a magyar judikatúra nyitottságát és rugalmasságát, az atipikus szerződések általunk használt értelemben való elfogadásának tendenciáját, a jogügyletek megítéléséhez használt szempontjait, azonban nem értettünk egyet az atipikus szerződésekől származó jogviták megoldásánál feltűnt puzzleszerű technikával¹¹⁵ („a hozzá legközelebb álló nevesített szerződésre irányadó speciális különös részi szabályok – amennyiben a konkrét szerződés tartalmával nem ellentétesek – analóg módon kerüljenek alkalmazásra”).¹¹⁶ A leírtakon túl további mankók nyújtását a bírói gyakorlat számára nem látjuk szükségesnek, mert az összkép biztató és pozitív,¹¹⁷ és bízunk abban, hogy a jogirodalmi kiadványok és a szakmai rendezvények megfelelő terepet biztosítanak a jövőben is a részletekbe menő eszmecserékhez.

¹¹⁰ *Az új Ptk. magyarázata VI/VI., Polgári jog, Kötelmi jog, Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész.* Főszerk.: PETRIK F., Szerk.: WELLMANN Gy., hvgorac, Budapest, 2013., 241-265., 282-303.; *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja III. kötet, Hatodik Könyv: Kötelmi jog Első rész – Harmadik rész.* Szerk.: OSZTOVITS A., Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014., 890-913., 960-976.

¹¹¹ *2013. évi törvény a Polgári törvénykönyvről kommentárja.* Főszerk.: CSEHI Z., Szerk.: BODZÁSI B. – TŐKEY B., Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021., 1979-1980., 2029-2035., 2044-2048., 2056-2059.; 107. lábjegyzetben megadottak; a „jogalkotói” kommentárok is: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal.* Szerk.: VÉKÁS L., Complex, Budapest, 2013., 866-867., 872-874. és *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz 2. kötet.* Szerk.: VÉKÁS L. – GÁRDOS P., Wolters Kluwer, Budapest, 2014., 1969-1972., 20332034., 2041-2042.; BDT 2020. 4184.

¹¹² „...hogyan kellett volna eljárnia a jogalkotónak?”, 9.

¹¹³ A franchise-szerződést jogbérletként a forgalmazási szerződéssel együtt, a faktoring-szerződést kölcsönszerződésenként, a pénzügyi lízingszerződést hitelszerződésenként.

¹¹⁴ Fuglinszky Ádám kérdése, 9.

¹¹⁵ MTA-doktori disszertáció 80-82.

¹¹⁶ Kúria Pfv.I.21.447/2012/6.; Szegedi Törvényszék 11. G. 40.269/2011/9.; Zala Megyei Bíróság 5. G. 40.066/2011/9.; Csongrád Megyei Bíróság I.P.21.030/2010/35.; Fővárosi Bíróság 18.G.42.324/2010/19.; Zala Megyei Bíróság 5.P.20.257/2006/32.

¹¹⁷ IH 2018.63.

Fuglinszky Ádám észrevételeit¹¹⁸ a faktor biztonsági tartalékképzése¹¹⁹ és a Ptk. által a pénzügyi lízingszerződésnél szabályozott vevőkijelölési jog¹²⁰ vonatkozásában elfogadjuk. A pénzügyi lízingszerződés lízingbeadó általi felmondása esetén az elszámolásra a zálogjog érvényesítésére vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni a Ptk.,¹²¹ ami a Ptk. hatálybalépését megelőző bírói gyakorlatra valóban nem volt jellemző,¹²² azonban ennek okai az ítéletekből és a kollégiumi véleményből nem derülnek ki.¹²³

Benacchio művére¹²⁴ alapozva jelentettük ki, hogy „az Európai Unióban mind a jogtudomány, mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás törekszik egy koherens szerződési jog megalkotására.”¹²⁵ Ezzel kapcsolatban két jól kivehető, ellentétes álláspont létezik Európában: az egyik képviselői úgy vélekednek, mint mi¹²⁶, a másiké viszont meglehetősen szkeptikusak.¹²⁷

Vékás Lajos a Ptk. első hét évét áttekintő tanulmányában¹²⁸ fenntartja 20 évvel korábban tett megállapítását: „a magánjog átfogó kodifikációja európai uniós keretek között még nem valósítható meg”; az idézet kapcsán mi a „még”-re tesszük a hangsúlyt: jogtudományi és jogalkotói modell-munkák (DCFR, CESL) és a jogalkalmazó (EUB) értelmezési keret tágítása a szerződési jogban¹²⁹ mind egy irányba mutatnak, és erre következtetünk a fentebb már érintett iker-irányelvekből is.¹³⁰

¹¹⁸ 10.

¹¹⁹ MTA-doktori disszertáció 89.

¹²⁰ MTA-doktori disszertáció 92.

¹²¹ 6:415. § (2) bek.

¹²² Erről részletesen lásd: PAPP (2015) i.m. 424-426.

¹²³ Például 4/2005. (XI. 4.) számú Csongrád megyei Bíróság Polgári – Gazdasági – Közigazgatási Kollégiuma kollégiumi véleménye; DÍT Pf. II. 20.378/2012/4.; Szegedi Törvényszék 13.P.21.213/2021/9.

¹²⁴ G. BENACCHIO *Az Európai Közösség magánjoga, Polgári jog, kereskedelmi jog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

¹²⁵ Fuglinszky Ádám kérdése, 10.

¹²⁶ BEALE et al. i.m. 4.: „gradual convergences of national legal system”, „establishing a European law of contract has a symbolic dimension for Europe”, „significant step towards a European Civil Code”; J. BASEDOW – K. J. HOPT – R. ZIMMERMANN *Handwörterbuch des Europäischen Privatrechts*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2009., VI.: „...ausgehend von der historischen Entwicklung... die Tendenzen zur internationalen Rechtsvereinheitlichung und zur europäischen Harmonisierung auf den verschiedenen Gebieten des Privatrechts in den Mittelpunkt zu stellen.”; *Towards a European Civil Code*. Szerk.: A. HARTKAMP – M. W. HESSELINK – E. HONDIUS – C. MAK – E. DU PERRON, Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2011., 13.: „contract law is ready for codification”

¹²⁷ P. LEGRAND European Legal System are not converging. *The International and Comparative Law Quarterly*, 1996/1., 52-81.; P. LEGRAND Against a European Civil Code. *The Modern Law Review*, 1997/1., 44-63.; H. KÖTZ *Europäisches Vertragsrecht*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2015., 15.: nem kell azzal számolni, hogy kidolgozásra kerül egy európai szerződési törvénykönyv, vagy Európai Ptk.

¹²⁸ VÉKÁS (JK 2021) i.m. 102.

¹²⁹ Például C-49/11.: szerződéskötéshez kapcsolódó tájékoztatási kötelezettség vonatkozásában; C-205/7., C-511/08., C-489/07.: fogyasztót megillető elállási jog kapcsán; C-73/04.: timeshare és bérlet elhatárolása; C-231/03., C-187/04., C-188/04., C-458/03., C-410/04., C-260/04., C-64/08., C-347/06., C-324/07.: a pályázati/versenytárgyalásos szerződéskötés tekintetében (koncesszió); C-533/07.: licencszerződés lényegét illetően

¹³⁰ Lásd: 76. lábjegyzet

Fuglinszky Ádám a fogyasztóvédelmi vonatkozású atipikus szerződések elemzését lezáró egyik gondolatunkra kérdez rá:¹³¹ „A fogyasztóvédelmi vonatkozású atipikus szerződések egzisztálása során felmerült problémák és anomáliák (negatív megrendelés, idő előtti fizetés, zugbank, piramisjáték, továbbértékesítés megakadályozása, információs aszimmetria etc.) komplex jogi megoldásokat igényelnek: szükséges reklámjogi, versenyjogi, fogyasztóvédelmi jogi és büntetőjogi eszközöket is igénybe venni”.¹³² Ezen megállapításunkat nem szabályozási, hanem a fogyasztói igényérvényesítés szempontjából tettük. Kodifikáció-technikai szempontból ilyen átfogó, teljeskörű, komplex jogszabályt – eddigi tapasztalataink alapján – nem tudunk elképzelni. A fogyasztóvédelmi vonatkozású atipikus szerződések normakörnyezetében a közjog dominál, és hatással van a magánjogi szabályok értelmezésére, alkalmazására.¹³³

Vörös Imre projektársaságokat illetően tett fel kérdést,¹³⁴ amelyre válaszukat a projektársaságok koncesszió és PPP-n kívüli előfordulásait a szerződésekhez köthetően az alábbiakban foglaljuk össze röviden:

- a versenyeztetési eljárások (pályáztatások)¹³⁵ során gyakoriak a pályázat elnyerésére és eredményes pályázat esetén a megkötött szerződés megvalósítására létesített projektársaságok, jellemzően közbeszerzési,¹³⁶ támogatási és vállalkozási szerződésekhez kapcsolódóan;¹³⁷
- meghatározott tevékenységvégzésre alapított special purpose company-k is ismertek;¹³⁸
- a digitalizált rendszerek kipróbálására létrehozott gazdasági társaságok is ilyenek (például a földgáz- és villamosenergia ellátásban az okos mérési rendszerek kivizsgálása

¹³¹ 10.

¹³² MTA-doktori disszertáció 111.

¹³³ Például lásd: timesharing-szerződés megkötéséhez kapcsolódó részteljesítési tilalom és a timesharing-szerződés jogszabályba ütközésének speciális következménye, MTA-doktori disszertáció 206-208.

¹³⁴ 4.

¹³⁵ Ptk. 6:74-76. §§

¹³⁶ *A közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény kommentárja*. Szerk.: HUBAI Á. – TÁTRAI T., Magyar Közlöny- és Lapkiadó Kft., Budapest, 2019., https://mnhk.hu/files/kbt_kommentar_20190418.pdf, letöltés ideje: 2021.08. 29., 612.

¹³⁷ 2015. évi CXLI. törvény a közbeszerzésekről 35. § (9) bek., 138. § (1) bek., 140. § (1)-(6), (9) bekezdések

¹³⁸ Például ingatlanbefektetési társaság, 2011. évi CII. törvény a szabályozott ingatlanbefektetési társaságokról 2.§ 2., 3. § (3) bek. a) pontja

mintaprojektek keretében zajlik, projektársaságok révén),¹³⁹ és a közszolgáltatási szerződések alanyait, a szolgáltatót és a felhasználót érintik;

- és a licencszerződéshez,¹⁴⁰ valamint a klaszterekhez¹⁴¹ kapcsolódó ún. spin off cégek is ennek minősíthetők.¹⁴²

Fuglinszky Ádám lízingszerződéshez fűzött kritikai észrevételeit¹⁴³ köszönettel elfogadjuk.

Vörös Imre azon kérdésére,¹⁴⁴ hogy a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó atipikus szerződések jelenleg köthetők-e üzleti titokra, és azon belül know-howra a következő rövid, összefoglaló jellegű választ adjuk. Az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvény¹⁴⁵ elfogadását követően véleményünk szerint tisztázódott a kérdés: a jogosultnak joga van az üzleti titok hasznosítására, valamint az üzleti titokhoz fűződő jogot egészben vagy részben átruházhatja (üzleti titok jogátruházási szerződés), továbbá az üzleti titok hasznosítására másnak engedélyt adhat (üzleti titok hasznosítási szerződés).¹⁴⁶ Kétségtelen, hogy a know-how megítélése mindig is bonyolult volt,¹⁴⁷ és erre még bizonytalanság is rakódott a Ptk. hatálybalépését követően,¹⁴⁸ amit a fentebb említett jogszabály megszüntetett.¹⁴⁹ Így az atipikus szerződések közül az üzleti titok (és a know-how is) a licencszerződés¹⁵⁰ és a franchise-szerződés¹⁵¹ tárgya is lehet, a Ptk.-

¹³⁹ 2008. évi XL. törvény a földgázellátásról 142. § (1), (6), (7); 2007. évi LXXXVI. törvény a villamos energiáról 177/A. § (1), (6), (7) bekezdések

¹⁴⁰ PAPP (2015) i.m. 318-319.

¹⁴¹ MTA-doktori disszertáció 67-68.

¹⁴² 2014. évi LXXVI. törvény a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról 3. § 4.: *hasznosító vállalkozás*: költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotás hasznosítása céljából alapított gazdasági társaság, amely nem pénzbeli hozzájárulásként rendelkezésre bocsátás, átruházás vagy hasznosítási szerződés alapján vált a költségvetési kutatóhelyen, valamint a felsőoktatási intézményben létrejött szellemi alkotáshoz fűződő jogok jogosultjává vagy hasznosítójává.

¹⁴³ 11-12.: MTA-doktori disszertáció 151.: „bérbe adja a lízingbe vevőnek”, 152.: „háromalanyú”, 153.: „személyi lízing”, 155.: „bér” kapcsán.

¹⁴⁴ 4.

¹⁴⁵ 1. § (1) Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó, titkos - egészben, vagy elemeinek összességéként nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető -, ennél fogva vagyoni értékkel bíró olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek a titokban tartása érdekében a titok jogosultja az adott helyzetben általában elvárható magatartást tanúsítja. (2) Védett ismeret (know-how) az üzleti titoknak minősülő, azonosításra alkalmas módon rögzített, műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, megoldás, tapasztalat vagy ezek összeállítása.

¹⁴⁶ 2018. évi LIV. törvény 3. §, 4. §

¹⁴⁷ GÖRÖG Márta *A know-how jogi védelmének alapvető kérdései*. hvgorac, Budapest, 2012.; GK 52. szám (az 1/2014. PJE határozat szerint már csak a régi Ptk. alapján elbírálandó ügyekben alkalmazható).

¹⁴⁸ Ehhez lásd: ISZT-3/2013.; LEHOCZKI Zóra Zsófia *A know-how apportálhatóságával kapcsolatban felmerült kérdések az elmúlt évek bírói gyakorlatának és az új Polgári Törvénykönyv szabályozásának a tükrében*. *Céghírnök*, 2016/5., 6-10.; TATTAY Levente *A know-how szabályozás problémái az Európai Unióban*. *Gazdaság és Jog*, 2016/6., 15-18.; SZTOJÁN Krisztina *Kétarcú know-how: személyiségi jog vagyoni értékkel? *Gazdaság és Jog*, 2018/3., 17-22.*

¹⁴⁹ Biztosítási termék értékesítése körében ún. vezérügynöki szerződéses jogviszonyban tárgyaként is felmerült a know-how, Kúria Gfv. 30.179/2020/4.

¹⁵⁰ PAPP (2015) i.m. 323.; BH 1996. 249.

¹⁵¹ PAPP (2015) i.m. 337., 339.; FÍT 8. Pf.21.770/2009/6.

ban szabályozott kontraktusok közül pedig a jogbérleti,¹⁵² a vállalkozási szerződés (és alfajtái: tervezési, kivitelezési és kutatási megállapodások)¹⁵³ és a társasági szerződésbeli vagyoni hozzájárulás¹⁵⁴ vonatkozásában merülhet fel.¹⁵⁵

*

A C) részhez („A timeshare és a timesharing-szerződés”) Fuglinszky Ádám¹⁵⁶ fűzött gondolatokat, észrevételeket és kérdéseket. Ebben a részben „visszavetítést” csak mértékkel alkalmaztunk,¹⁵⁷ mert a megközelítésmódunk a legnagyobb halmaztól (szerződéstípus) szűkítve (atipikus szerződések, majd azon belüli csoportok)¹⁵⁸ egyetlen halmaz-elemig (timesharing-szerződés) haladt, mintegy „előre vetítést” juttatva érvényre.

Ahhoz, hogy a timeshare univerzalitása kapcsán megállapításokat lehessen tenni, szükséges – nemzetközi szinten is – jellemzően fel nem tárt dél-amerikai, ázsiai, afrikai és indiai variánsainak kiderítése. A MTA-doktori disszertáció lezárását követően két jelenséget észleltünk ebből a szempontból:

- ahol adná magát a használata, ez fel sem merült (az ún. share economy-val összefüggésben);¹⁵⁹
- egyre inkább bekerül a digitális piacra és a digitális platformszolgáltatók is a timeshare-rendszer részeivé válnak (nem könnyítve meg a timeshare kezelését).¹⁶⁰

Bírálonk számtalan inspiráló gondolatot osztott meg velünk (alapvetően kérdések formájában),¹⁶¹ amelyek egy jövőbeli hosszadalmas, jogösszehasonlító és a különböző

¹⁵² MKIK VB/2017.045-4/1/2018. MKIK VB/17045.

¹⁵³ Erről részletesen lásd: BARTA Judit *A tervezői tevékenység komplex bemutatása, valamint az építészeti, műszaki alkotások és terveik szerzői jogi védelme*. Patrocinium, Budapest, 2018.

¹⁵⁴ PAPP (2011) i.m. 80.; *Társasági jogi lexikon* i.m. 29.; BH 2000. 219.; BH 1995. 111.

¹⁵⁵ Ptk. 2:55. § [Kisegítő alkalmazás] E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről, valamint az üzleti titok védelméről rendelkező törvények nem szabályoznak.

¹⁵⁶ 12-15.

¹⁵⁷ MTA-doktori disszertáció 176., 180-181.

¹⁵⁸ Ahol a timesharing-szerződést – anélkül, hogy a C) részben ismétlésbe bocsátkoztunk volna – a fogyasztóvédelmi vonatkozású atipikus szerződésekkel együtt elemeztük, jellemeztük; MTA-doktori disszertáció 94-111.

¹⁵⁹ Például: nyaralóhajózás, 13/2020. (V. 8.) ITM rendelet; Airbnb, SZILÁGYI Dóra Az AIRBNB kötelezettségvállalása. *Versenytükör*, 2019/1., 111-115.; car sharing, CSIRSZKI Martin Milán A car sharing-szabályozás hozzájárulása a környezetvédelem ügyéhez, Jogalkotási lehetőségek német minta alapján. *Iustum Aequum Salutare*, 2020/3., 49-62.

¹⁶⁰ BURÁNSZKI Judit A digitális piacokat érintő összefonódások vizsgálatának tapasztalatai a GVH legutóbbi ügyei során. *Versenytükör*, 2020/2., 5-24.

¹⁶¹ Például: van-e összefüggés a timeshare dologi és kötelmi jogi beillesztése és az adott jogrendszer tulajdonkonceptiója között?, mik a jogtörténeti adottságok, amelyek hol dologi jogi, hol kötelmi jogi megközelítésre vezetnek (Belgium és Görögország példáján keresztül)?, „tovább gombolyítás” a dologi jogban

jogrendszerek dologi jogi dogmatikájának részletes feltérképezését követő kutatás tárgyai lehetnek. Munkánkban egyrészt a kontraktuális vonatkozásokra koncentráltunk (szerződési jogi művet írtunk, amelyben a timesharing-szerződés kapcsán a kontraktus közvetlen és közvetett tárgyának analízise majdnem a C) rész negyedét teszi ki), másrészt tömördek szakanyag feldolgozása után a MTA-doktori disszertációnkban tett megállapításoknál¹⁶² tovább nem mehettünk, mert akkor a nem kellően megalapozott kijelentések és szubjektív feltevések, következtetések csábító, de veszélyes újtára tértünk volna. „A közgazdaságtani álláspont¹⁶³ a timeshare dologi jogi jellege mellett tör lándzsát, mert a használati jog a dolognak, mint használati tárgynak a minőségi tulajdonságaihoz (használati értékéhez) kapcsolódik” nem a mi véleményünket, hanem a közgazdaságtani felfogást tükrözi (ténylegesen használta az idézett munka a „dologi jogi” kifejezést). Bár a timeshare hazai szabályozása sok kívánnivalót hagy, azt a kérdést, hogy milyen jogterületi szabályozási jegyek találhatóak meg benne, a MTA-doktori-disszertációnk 182. oldalán érintettük. A timeshare viszonylatában a dologi jogi „kaotikus állapot és őrlődés” úgy véljük, annak tudható be, hogy az időben, térben és tárgyában osztott, szakaszolt tulajdonjog/dologi jogi jellegű használati jog korábban ismeretlen volt, és a kontinentális/nem kontinentális jogrendszerek dologi jogi tanai szempontjából is emészthetetlenek (még akkor is, ha néhány ország egy dologi jogi megoldásra tette a voksát). A MTA-doktori disszertációnk 203. oldalán az ingatlan-nyilvántartási bejegyzésre vonatkozó megállapításunk csak az ott hivatkozott az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi XCLI. törvény 16-17. §§-nak megfeleltethető használati jogon alapuló konstrukcióra vonatkozik. Bírálóm azon felvetése, hogy az üdülőszövetkezeti tag használati jogán keresztül (mivel szerepel az ingatlan-nyilvántartásban) eljuthatunk egy kifejezett dologi jogi konstrukcióig, feltétlenül megfontolandó azzal a megjegyzéssel, hogy ez a használati jog az üdülőszövetkezeti tagsági jogviszony folyamánya (a tagi pozíció az előfeltétele),¹⁶⁴ vagyis a közvetett és a közvetlen formációk hibridje lehet. Munkánk végén a komplex timesharing-szerződés szolgáltatási szerződéskénti kezelése mellett tesszük le a voksunkat, négy indokot is adva erre, valamint abban a hiszemben, hogy a végső konklúziót megelőző több ívnyi elemzés kritikai

hova vihet (Németország, Ausztria, Portugália, Olaszország, Egyesült Királyság, Ontario)?, adaptáció kérdése: egy adott jogrendszernek milyen adottságokkal kell rendelkeznie a dologi jogi megközelítés átvételéhez és van-e erre mintául szolgáló szabályozás?

¹⁶² 178-183., 185-187., 193-199.

¹⁶³ DRÁBIK László – FÁBIÁN Antal *Utazásszervezés és timesharing tevékenység az EU-ban és Magyarországon*. MKIK, Budapest, 2004.

¹⁶⁴ BDT 2018. 3926.

észrevételeiből is ez adódik.¹⁶⁵ Az ott tett indokolást fenntartjuk, és csak annyiban kívánjuk kiegészíteni, hogy döntésünk okai továbbra is aktuálisak.¹⁶⁶

Őszinte köszönettel tartozom bírálóimnak, Vörös Imre, Sándor István és Fuglinszky Ádám professzor uraknak egyrészt a doktori mű elfogadására vonatkozó támogatásukért, másrészt azért, mert időt, energiát és fáradságot nem kímélve foglalkoztak a munkámmal. Külön köszönöm a humánus hozzáállásukat és a jobbitó szándékú észrevételeiket, kritikájukat. Köszönettel tartozom inspiratív gondolataik velem való megosztásáért is, mert reflexióik önmagukban tudományos értékkel bírnak, és további kutatásokra sarkallnak, valamint annak a visszaigazolását jelentik számomra, hogy a MTA-doktori disszertációm méltó a tudományos diskurzusra. Tisztelettel kérem mindhármoduktól a válaszaim elfogadását.

Szeged, 2021. 08. 28.

Papp Tekla

¹⁶⁵ Minősítő megállapításokat vagy feltételelesen tettük MTA-doktori disszertáció 193., 222., 226., vagy nem végleges jelleggel MTA-doktori disszertáció 183., 199.

¹⁶⁶ Például a fogyasztóvédelmi problémák tovább terebélyesedtek, lásd: 2021. 04. 19.: Egyszerűen juthatnak kártérítéshez az üdülési joggal csalók áldozatai, 2019. 07. 02.: Üdülési jog – GVH-s eljárások, 2019. 07. 02.: Időmegosztásos üdülési jog – gondolja végig higgadtan, <https://www.gvh.hu/kereses?query=%C3%BCd%C3%BC1%C3%A9si%20jog&category=undefined>, letöltés ideje: 2021. 07. 20.; Fővárosi Törvényszék 27.G.42.362/2019/9.